Rotterdam.

Sander

REDEVOERING

DOOR

CAREL PHILIP SANDER.

REDEVOERING

GEHOUDEN OP DE EERSTE

ALGEMEENE VERGADERING

VAN HET

GENOOTSCHAP TER *BEVORDERING*

DER

KOEPOK-INENTING,

Te ROTTERDAM, *op Woensdag den 9 Dec. 1807.*

ALS EENE *BYDRAGT* TOT ZYNE, DEN 8. NOV. 1807.
GEHOUDE *KERKELYKE REDEVOERING,*
OVER DE *KOEPOK-INENTING*

DOOR

CAREL PHILIP SANDER,

Leeraar der Lutherſche Gemeente, te Rotterdam; Honorair Medelid van het Hertoglyk Brunswyk-Lunenburgsch Genootſchap te Helmſtädt; van het Genootſchap te Rotterdam voornoemd; enz.

TE ROTTERDAM, BY
J. HENDRIKSEN, 1808.

Διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας.

PAULUS.

VOORREDE.

De Eerſte Algemeene Vergadering van het Genootſchap, ter bevordering der Koepok-inënting, binnen deze Stad, *wierd op Woensdag avond, den 9 December, gehouden.*

*De Voorzitter D*r. Davids *opende dezelve met eene Redevoering, de Mededirecteur D*r. van der Houven van Anckeren, *deedt als eerſte Secretaris, verſlag aangaande het Genootſchap, en de Mededirecteur D*r. van den Bosch, *aangaande zijne waarneemingen, bij deze, en de vroegere Inenting. En, nadat D*r. Kesteloot, *in een Latynsch Dichtſtuk, den roem van* Jenner, *en Do.* Scharp, *in een Nederduitsch, het Nut der Koepok-inënting hadden bezongen, hield* ik *deze korte Redevoering; na welke de Heer* van Hoogſtraten, *een voorſtel deedt, om door jaarlijkſche Contributien, de Menschlievende Poogingen van het Genootſchap te bevorderen, welk voorſtel, onderſteund door den Heer* van Stolk *en D*r. Verſter *algemeen wierd goedgekeurd.*

Naauwlijks was ik van het Spreekgeſtoelte terug-

ge-

gekeerd, of Directeurs verzogten mijne Bijdragt in handen te hebben, om dezelve bij de Archiven van het Genootschap te plaatzen. Zij wierd overgeleverd, doch ik vraagde haar bij het scheiden terug, niet, om daarvan dag op dag gebruik te maaken, *maar om haar overteschrijvon dewijl ik bedacht, dat mijn verkort Handschrift slegts voor mij te leezen was. En nu geeve ik dezelve in Druk, om,* voor mij, *zeer gewigtige redenen.*

Ik heb weinig meer gezegd dan men hier leest, en wenschte meer te zeggen, dan ik gezegt heb. Inzonderheid wilde ik ook bewijzen, hoe noodzaakelijk het zij, den zogenaamden Gemeenen Man, van zijne Vooröordeelen tegen het Nieuwe en Nuttige in de Geneeskunde, op laatere Ondervindingen gebouwd, en van zijne Voorïngenomentheid voor het Groot- en Overgrootvaderlijke daarin, waar van de schadelijkheid den zelfdenkenden, en op alles oplettenden Artz, door ontegenzeggelijke Proeven en Daadzaaken is gebleeken, te geneezen. *Dit zoude zekerlijk het grootste gedeelte dezer Redevoering hebben uitgemaakt; dan den Avond te vooren verzogt zijnde, mijne Bijdragt, zo veel mogelijk te bekorten, is dit Gedeelte van dezelve, der vernieling opgeöfferd.*

RE-

REDEVOERING,

GEHOUDEN IN DE

EERSTE ALGEMEENE VERGADERING,

VAN HET

GENOOTSCHAP, TER BEVORDERING

DER

KOEPOK-INËNTING,

TE ROTTERDAM, OP WOENSDAG DEN

9 DECEMBER 1807.

WEL EDELE HEEREN! *alle, Leden van een Genootſchap, het welk ons Land, onze Stad inzonderheid tot Eer verſtrekt, en het Behoud van Natuurgenooten, zoo wel als de voortduuring der edelſte Huislijke Genoegens bedoeldt!*

In mijne Kerkelijke Redevoering, den laatst voorleden 8ſten November gehouden, in welke ik de *Koe-*

Koepok-inënting, *ter Verdeediging en Aanprijzing van dezelve*, *Genees- en Zedenkundig beschouwde*, *en de voornaamste Tegenwerpingen tegen dezelve*, *zogt uit den weg te ruimen*, heb ik, onder anderen gezegd:

,, *'Er is eens een tijd geweest, dat men*
,, *van deze vuile en walgelijke Ziekte, na-*
,, *menzlijk de zoogenaamde Kinderpokken, in*
,, *ons Waerelddeel niet wist, en waarom zou-*
,, *de 'er ook niet eens een tijd kunnen geboo-*
,, *ren worden, waarin zij geheel ophoudt,*
,, *(zo als in Chili, Guinea, (ik bedoel de*
,, *Goudkust.) op St. Helena, Louiziana,*
,, *Majorca, en elders, alwaar men dezelve*
,, *reeds voor lange heeft verbannen) of ten*
,, *minsten voor eerst niet meer zo zeer woedt,*
,, *of zo zeer gevaarlijk is.*"

En nu zij het mij vergund, ter staaving en opheldering van dit gezegde, kortelijk het een en ander 'er bij te voegen.

Wanneer de zoogenaamde kinderpokken, van welke de Oude *Grieken* en *Romeinen*, wat men ook moge zeggen, niets wisten, haaren treurigen oorsprong namen, valt niet gemakkelijk te bepa-

len, en bij gebrek aan Berichten, is de Eeuw van haar ontstaan, achter een dik gordijn verborgen. De Bladderen of Zweeren der *Egijptenaaren*, waar van wij *Exod.* IX vs. 8 leezen, waren zeker niet van dit zoort. — De *Arabiër Aaron*, of liever *Haroun* was de eerste, die haar in het Jaar 622 van onze Christelijke Tijdtelling, heeft beschreven; doch, naauwkeuriger beschouwd, was deze *Haroun* eigentlijk een Priester van *Alexandrien*, die ten tijde van Keizer *Heraclius* leefde, en een zeer groot geneeskundig werk, in het Sijrisch, onder den tijtel van *Kanasch*, dat is, een *Schat* heeft geschreeven, doch welk werk daarna door eenen *Arabischen* Joodschen Geneesheer, omtrend het Jaar 680, in 't Arabisch is vertaald. (*) In *Arabien* was zij voor het Jaar 572 geheel onbekend. En de *Arabische* Geneesheer *Rhazes*, eigentlijk *Muhammed Ben Zakaria*, bijgenaamd *Razi*, die in de 9de en 10de Eeuw leefde, en in het Jaar 932 in den hoogen Ouderdom van 80 jaren stierf, was de eerste die onderrichtte, hoe zij moesten geneezen worden; en hem volgde *Ebn Sina*, zo als hij

(*) Men zie hier over *Herbelot*, *Bibliotheque Orientale*.

hij bij de *Arabiërs* hiet, (de Arabifche Jooden noemen hem *Aben Sina*, de *Spanjarden*, *Avenfina*, en wij, en andere Natien, *Avicenna.*) die in den Ouderdom van 58 Jaaren, in het midden der Elfde Eeuw, deze waereld verliet, en in zijnen *Canon Medicinae* leerde, hoe de Pokken moesten behandeld worden. Dezen *Canoun fil thebb*, heeft *Razi Ben al-khatib* verkort en verklaard.

Maar, *dat er ook eens een Tijd geweest zij, waarin men deze walgelijke ziekte, in ons Waerelddeel niet kende*, word van verfcheide Geleerden in Duitschland, alwaar thans, het vak van Genees- en Heelkunde Epoque maakt, en inzonderheid van den beroemden Lauenburgfchen Hofmedicus en Land Phyficus *Vogel*, dien wegens zijne kunde, het Hoogleeraaramt te *Pavia*, en andere voordeelige Posten elders, wierden opgedragen, doch wiens echt Patriotismus hem aan zijn Vaderland geboeid hieldt, met beflisfende gronden en getuigen beweezen.

Deze Pokken namen waarfchijnlijk haaren oorfprong, in de uiterfte gewesten van *Asia*, of, naar andere in *Africa*, en, in *Arabiën*, hoorde men voor het jaar 572 niets van dezelve. (*) Naar alle

(*) De *Abysfinifche* Veld Overfte, dien de *Arabifche* gefchichtfchrijvers, *Abrahah*, of ook *Abou*

alle gedachten ontfingen de *Arabiers*, dit rampzalig gefchenk, dat wel dra eenen ieder te beurt viel, van de *Æthiopiers*. *Europa* zuchtte niet voor de 7de Eeuw, of naar andere, voor het eind der 11de, onder deze vernielende Plaag; de *Saraceenen* waren tot dit einde, de ongelukkige werktuigen, en de Kruistogten of Bedevaarten, gaven daartoe aanleiding; en dit *Europa* ftak in het Jaar 1492, ook *America*, bij de komst der *Spanjarden* aldaar, aan. — Hoe de Koophandel meer toenam en Eigenbaat zelfs de grootfte zwaarigheden en gevaaren braveerde, ja deze laatfte het belang van andere, weinig of niets telde, hoe meer ook deze Pest alöm verfpreid wierd.

Dat

Macfoum, en Landvoogd van *Yemen* noemen, met een Heir uit *Abijsfinien* na *Arabien* gekomen, was waarfchijnlijk dezelfde, in wiens Leger de Kinderziekte word gezegd, haaren oorfprong te hebben genomen, want de Arabiers verhaalen ook van hem, dat hij verkeering hebbe gehad, met Muhammeds Vader, Abdallah; en dus valt de oorfprong der Kinderpokken, omtrend den genoemden tijd *Coll. James Bruce's*, Reisna Abysfinien &c. verkort. Deel I. bladz 299 die, hoewel met minder waarfchijnlijkheid zegt, dat de Pokken in het Jaar 522 zouden ontdekt zijn.

Dat deze Krankheid reeds in de 9de Eeuw, in *Duitschland* heerschte, is niet met beslissende Gronden beweezen, maar wel, dat *Engeland* dezelve in het Jaar 1270 ondervondt, en, met eenen Mercantilen Geest bezield, of liever bezeeten, de *Miastor* en Inënter wierd van de rest van ons Waerelddeel. —

Niet voor het Jaar 1578, vindt men iets in *Zweeden* van haar gewag gemaakt, en toen deze Worg-engel in de warmere Streeken, en nabij de Linie, reeds Eeuwen lang had gewoedt, kende men zijnen Naam noch niet, in de Landen, nader bij den Noordpool gelegen — Onze Landgenooten bragten die smet, in het Jaar 1718 aan de *Caap de Goede Hoop*, en van daar verder in *Oostindien*; en de *Deenen* in het Jaar 1733 na *Groenland*. — Den *Kamtschadalen* was zij voor het Jaar 1768 onbekend, en door de *Russen* wierden de *Cosakken*, *Kalmukken*, en *Siberiers*, besmet en aangestoken.

Intusschen hebben tot op dezen dag, de Inwoonders van zommige Landen of Plaatzen noch het onschatbaar voorrecht genoten, ten minsten door de Pokken niet vermoord te worden, en ten bewijs behoeve ik slegts *Cayenne, St Helena*

Jena, en eenige Gedeelten van *Tartaryen* te noemen.

Ik heb gezegd: *dat de Pokken op sommige Plaatzen weer verbannen wierden*, waar onder ik ook die Landen begreep, buiten welke zij dus lang gebannen zijn, en alwaar deze Geesfel tot hiertoe niet gewoed heeft. Eenige vandezelve heb ik in mijne Redevoering opgenoemd, en bij deze konde ik noch voegen, *Cabo de Goede Hoop*, *Moa*, *Peru*, namentlijk de Provintie *Quito* in *Peru*, *Rhodes Eiland*, en *Saru*. — Mogt toch ook wel haast onder deze ons Land, of liever ons geheel Waerelddeel geteld worden! want zeker Schrijver verzekerd overtuigd te zijn, dat de Oorzaak, waarom deze afschuwelijke Pest, noch zo onbarmhartig onder ons woedt, slegts te zoeken zij, in onze Europeaansche Gedachteloosheid en Eenvoudigheid, en dat de mogelijkheid haar uitteroeiën, slegts betwist en belachelijk gemaakt word, door Eigenbelangzoekers, die niet gaarne de Inkomsten zouden willen missen, welke de Inënting en Geneezing dezer verschrikkelijke ziekte hen bezorgt. — Zo redeneerde iemand, die van de Koepok-Inënting noch niets wist. (†)

Ein-

(†) Ook het Koninglijk Heelkundig Genootschap in

Eindelijk zijn 'er ook Plaatzen, te vooren met deze Krankheid bezogt, doch daarna Jaaren lang van dezelve vrijgebleeven, tot dat men weer op het nieuw door haar aangevallen wierd, waarschijnlijk aldaar, ten anderen of derdenmaal, door een of ander Schip overgebragt zijnde; ten voorbeeld noeme ik *Minorca.* Te *Boston* hebben de Pokken ook in *zeer verschillende Tijdvakken* geheerscht.

Ik heb gevraagd: *waarom zoude 'er ook niet eens een tijd kunnen gebooren worden, waarin deze Pokken geheel ophouden of ten minsten voor eerst niet meer zo zeer woeden, of zo zeer gevaarlijk zijn?* en deze Vraag kan het best beantwoord worden, wanneer men de *oorzaak* dezer Ziekte kendt, en de *middelen* waardoor zij word voortgeplant.

Haa-

---

in *Jerland*, is, naar het *Rapport* eener Commissie uit hetzelve, uitgebragt den 13 Januarij 1807, in deszelfs *Berigt*, gedagtekend *Dublin* den 4 Febr. 1807 van Oordeel, dat de Oorzaaken, die tot hiertoe, de meer algemeene Kunstbewerking der Koepokinënting in *Jerland* hebben vertraagd, voor een groot gedeelte te zoeken zijn, in de vooroordeelen der geringere volksclasse, en de hebzucht van sommige onbevoegde Geneesmeesters.

Haare *Oorzaak* fchijnt te zijn, eene zekere, in de lucht opgeloste Vuil- en Smetftof, of *Miasma*, en het *Middel* waar door zij word voortgeplant, alleen de Aanfteeking of Befmetting, welke gefchied door onmiddelijke aanraaking van den Befmetten, of door desfelfs uitwaasfeming.

De Pokftof is *niet in ons Bloed*, want ik meen zeer zeker, ergens geleezen te hebben, dat Kinderen, met het Bloed van andere, die de Pokken hadden, ingeënt, door de Pokken niet wierden aangetast, en de Inënting geheel vruchteloos was.

Zij ligt ook *niet van Natuur in ons Lichaam*, zo dat daardoor deze ziekte onvermijdelijk zoude worden: want veele Volken zijn met dezelve tot hiertoe verfchoond gebleeven, andere, offchoon nu onder haare onbarmhartige heerfchappij zuchtende, veele Eeuwen vroeger, en enkele menfchen in ieder Land, wanneer men niet veronderfteldt, dat zij dezelve reeds in hunner Moeder Lichaam hebben ondergaan, of te vroegtijdig ftierven. Ja, de Inwoonders van zommige Plaatzen, fchijnen voor de Pokftof geheel onvatbaar te zijn, zo als te *Cayenne*, alwaar zij, in het jaar 1766, door Negerflaaven aangebragt, zonder gevolg bleef; en op andere Plaatzen zijn zij geheel weder verdweenen.

Deze Stof word ook *niet in de Lucht geteeld*, en zo door dezelve voortgeplant, want, men kan haar weerhouden, ſtuiten en te keer gaan, zo wel als de Pest; ook daarvan zijn voorbeelden.

Zij word medegedeeld en voortgeplant, door *Aanſteeking of Beſmetting* (†) Het is wel waar, hij, die het eerst door de Pokken wierd aangetast, verkreeg dezelve niet door Aanſteeking, maar, hoe veele Krankheden wierden niet, in laatere dagen gebooren, die te vooren onbekend waren, en daarna beſmettelijk; en, men zoude ten aanzien der Pokken kunnen zeggen, dat de eerſte oorzaaken, van welke zij haaren oorſprong namen, thans, ten minsten in ons waerelddeel, niet meer plaats vinden, en zij nu, voor zo verre de Ondervindingen en Waarneemingen reiken, alleen door Beſmetting of Aanſteeking worden voortgeplant. (††)

Doch, *hoe zal men nu deze Beſmetting voorkomen, en de Pokken uitroeiën?*

Ge-

(†) Men zie *C. G. Selle*, *Medicina Clinica*, *Edit.* 7. *pag.* 107.

(††) Men vergelijke met dit en het voorgaande, *Vogel*, *Handbuch der Praktiſchen Arzneywisſenſchaft*, Derde Deel, Cap. I. *it. Selle*, *loc. cit.*

Geschied de Besmetting door de Lucht, waarin deze Vuil- of Smetstof zich ophoudt welke Lucht men inädemdt, of die onmiddelijk ons Lichaam, onze Kleederen, en het geen ons omringt, aanraakt. men diendt te zorgen, *of* dat deze Lucht niet besmet worde, *of* dat deze besmette Lucht ons niet kunne aanraaken en verpesten, en men geene Gemeenschap hebbe, met het geen door haar besmet is.

De Koepok-inënting is geen Middel ter bereiking van het laatste, maar bedoeldt noch iets hoogers, namentlijk het eerste. Zij word als een Middel aangepreezen, *om te verhinderen, dat de Lucht voortaan, met Pokstof bezwangerd zij*, en, bereikt men dit, dan worden de beide andere opgenoemde Middelen overtollig.

Heeft de Ondervinding geleerd, dat de Oorzaak van de Kwaadäartigheid en doodelijkheid der Natuurlijke Pokken, de *innerlyke* Besmetting en Aansteeking is, — dat Kinderen, met de Kinderpokken van een Kwaadäartig zoort ingeënt, zeer ziek wierden, maar nochtans behouden bleeven, hoewel zij, van die de stof was genomen, aan de Pokken stierven, — dat na de eerste Inënting met de Kinderpokstof, zomtijds wel eene Pokkenkoorts, maar geene Pokken volgden, terwijl zij, ten tweedenmaal ingeënt, geheel verschoond bleeven

ven, — is het noch nooit geheel zeker beweezen, dat iemand tweemaalen, de *echte* Kinderpokken heeft ondergaan, — heeft de Koepok-Inënting alle voordeelen, der Inënting met de Kinderpokken, en boven dat ook dit voordeel, dat zij niet besmet, terwyl de andere Inenting aansteekt, en dus het vergif in de Lucht blijft: dan is zekerlijk *de Koepok-inënting* het, tot hiertoe bekend best middel, *om dien Tijd te laaten gebooren worden, waarin men eens zoude kunnen zeggen: wij weeten ook in ons Land en in ons Waerelddeel niet meer van die Pest, de Kinderpokken.*

Dan, hoe zal men alle *Dweepzicke* en *Bevooröordeelde* geneezen? Zommige zijn voor overredende Gronden onvatbaar, en andere willen niet hooren. — Middelen van Geweld, of 'er eene Geldboete op te stellen, wanneer men deze Inënting verzuimdt, zo als in *Beijeren*, zijn wel niet aanteraaden, want zij verwijderen het Hart van den Onderdaan van den Souverein. Præmien en Belooningen zo als in *Boheemen*, zouden wel op zommige eenige Uitwerking doen, maar op andere niet, en de Maatregel moet algemeen zijn, of alles is vruchteloos.

'Er schiet dus, naar mijne Gedachten, niets over, dan een Middel te beraamen, waardoor,

zon-

zonder dat men het zelf weet of merkt, de Koepok-inënting word bevorderd, en, verwerpt men deze, het bedoeld heilzaam Oogmerk, nochtans bereikt word.

Dit Middel is, *de, met Pokstof bezwangerde of besmette Lucht, op eenen goeden afstand van de gezonde Menschen te houden*, en de Gezonde, buiten alle Gemeenschap met de Pokziekte te stellen, of, met één woord: gebruik te maaken van hetzelfde middel, dat men in de Pest gebruikt, die helaas! in vroegere Jaaren, ook in ons Land woedde, doch, God zij dank! door wijslijk genome Maatregels, verbannen is, en verbannen blijft; want ook de Pokziekte is eene Pest.

En, mij dunkt, dat het geschiktst Tijdstip daartoe verscheenen is. Geene Stemmen van bijzondere Provintien behoeven te beslissen, en de de eene kan de andere, in haare wijze en voorzichtige bedoelingen, niet meer dwarsboomen. Wij moeten alle, den Wil en het Bevel van Eenen gehoorzaamen. En, de Koning, overtuigd van de edele Bedoelingen, van de Noodzakelijkheid en het Nut, der, Hem voorgestelde Middelen, zal, naar Zijne, van zo veelen geroemde zucht, alles te doen tot behoud en Heil van Zijn Land en Volk geen

geen oogenblik aarzelen, ook door Zijne Goedkeuring en Bevel te bewijzen, dat Hij een Vader van het Land, en een Redder van Zijn Volk wenscht te zijn.

Ik heb in de Opdragt mijner Redevoering, aan U mijne Heeren, die het Loflijk Genootschap, ter bevordering der Koepok-inënting binnen deze Stad uitmaakt, gewenscht:

„*Mogt toch eindelijk eens het woord* Pokken-„pest, *in ons Land geene betekenis meer heb*-„*ben, en eene, op Hoog Gezag bevole allerge*-„*strengste Afzondering van alle, die door haar* „natuurlijk *worden aangetast, — eene Afzon*-„*dering op eenen goeden Afstand, en buiten* „*eenigen toegang, dan van hen, die hen* „*niet weder mogen verlaaten, — alle Ou*-„*ders zonder onderscheid, die zich gewis* „*als dan van hunne Kinderen niet gaarne* „*zouden laaten verwijderen, ter voorkoming* „*daarvan, noodzaaken, hunnen duuren* „*Plicht te volbrengen, en noch de hunne,* „*noch andere, zo opzettelijk en ligtvaar*-„*dig in gevaar te storten.*"

Men bouwe dan, op eenen goeden Afstand van

Ste-

Steden en bewoonde Plaatzen, Pokkenhuizen, waarin alle, zij mogen Rijk of Arm, Aanzienlijke of Mindere zijn, die door de Natuurlijke Pokken worden aangetast, *moeten* overgebragt en bezorgt worden. Men ontneeme den Geneesheer en Heelmeester, ſtraks hun Diploma, en Patent, zo dra zij eenen Pokkenkranken verzwijgen, en niet behoorlijk aangeeven Men verhindere den Gezonden, het zij zij Ouders, andere Naastbeſtaanden of Vrienden zijn, *alle* Gemeenſchap met deze Zieken, en niemand hebbe eenigen toegang tot dezelve, dan zij, die zich verplichten, niet weer van daar terug te keeren, tot dat de Ziekte van alle, op dien Tijd in het Pokkenhuis, geheel en zeer zeker afgeloopen is, of te vooren, ten aanzien van hen en hunne herſtelde, alle mogelijke praecautien gebruikt zijn. Men neeme voorts alle Maatregels van Voorzorg, betrekkelijk de Oppasſers, Kleederen, Bedden, enz die ik niet breedvoerig kan ontleden. — Men verbiede de Inënting met de Kinderpokſtof. — Men vraage op de Grensſen Gezondheids Pasſen — Men onderzoeke naauwkeurig de binnenloopende Schepen, en derzelver Goederen, en wat dies meer is, — en men zal zo wel het bedoeld Oogmerk bereiken, als hetzelve, op andere Plaatzen, door dit middel bereikt is.

Voegdt

Voegdt men hier noch bij, dat de Koepok-inënting bij de geringere Volks Clasſe, als het minst verlicht gedeelte der Natie, den meesten tegenſtand ontmoet, waarom zouden niet de *Armbeſtuuren* en de *Armbezorgers* der verſchillende Gemeentens, van hunnen invloed kunnen gebruik maaken, en de, door hen bedeeld wordende, vermaanen, des noods onder bedreiging, dat hunne Bedeeling anders zal ingehouden worden, hunne Kinderen te laaten Inënten, om daar door de Beſmetting in het gemeen en die der Kinderen hunner Weldoenderen in het bijzonder te voorkomen, — en de *Leeraars van den Godsdienst*, in de onderſcheide Kerkgenootſchappen, het zij uit eige Beweeging of op Verzoek van ieder Stedelijk en Plaatzelijk Beſtuur, hunne Gemeentens van de Noodzakelijkheid en het Nut dezer Inënting zoeken te overtuigen en haar haare Verplichting, op duchtige Gronden gebouwd, om van dezelve te *moeten* gebruik maaken, onder het oog brengen?

Mij dunkt, wanneer dit laatſte geſchiedde, en het eerſte wierd in het werk geſteld, dat, zo wel de *Koepok-inënting* groote vorderingen zoude maaken, als het, daarbij *bedoeld oogmerk* bereikt worden. Want, men verbeelde zich eens teerhartige Ouders, en vooral eene gevoelige Moeder. Zij denkt aan, en vreest voor het verſchrikkelijk

oo-

oogenblik, dat haar kind, door de zo *gevaarlijke Natuurlijke Pokken* zal aangevallen worden. En juist als dan, wanneer zij haar kind het minst zoude willen misfen, en haar kind haar het meest nodig heeft, zal haar kind haar ontnomen, buiten haar gezicht en bereik gebragt, en van vreemde, die tot dit kind niet in zulk eene betrekking ftaan, behandeld worden. Zal dit kind niet, — ten minften zo zal zij denken, — om haar fchreiën, na haar verlangen? zal men haar kind wel zo oppasfen, als zij zelve het zoude doen? zal men niet het een of ander verzuimen? is het niet mogelijk, dat, dewijl gemeenlijk van de zeven kinderen aan de Natuurlijke Pokken, Een fterft, ook haar kind een prooij van het graf word, en wel, zonder de laatfte kusfchen van haare moederlijke Lippen te ontfangen? Zij moet alzo, word haar kind haar ontnomen, en na het Pokkenhuis gebragt, voor altoos van hetzelve affcheid neemen, en zich verbeelden, het nimmer te zullen wederzien. — Om nu niet, heden of morgen, al dit onaangenaame te ondergaan, zal zij beginnen te redeneeren, de Koepok-inënting van de zachtfte en voordeeligfte zijde befchouwen, en van twee onäangenaamheden, de minfte willende verkiezen, indachtig aan de oude Les: *Beproeft alles, en verkiest het beste*, tot de Koepok-inënting befluiten.

Ge-

Gebeurd dit laatste, men gebruikt het Middel, *om het Miasma of de Smetstof uitteroeien, en te verhinderen, dat de Lucht telkens weder besmet worde*; en, gebeurd het niet, men is genoodzaakt tot dat middel, *hetwelk de besmetting door de besmette Lucht belet*, en dus, wat men ook verkieze, het zal eindelijk (hoewel de eerste Weg de kortste is, en daarom ook de voorkeur verdiendt, op een en hetzelfde uitloopen, en het *groot oogmerk van dit Lofwaardig Genootschap*, bereikt worden.

Ik eindige met den wensch van *Ovidius.*

Hunc utinam nitidi solis praenuntius ortum,
Afferat admisso Lucifer albus equo.

Of, op goed Nederduitsch:

Gave God, dat dit wel haast gebeurde!

AFGEDAAN!

